

Başkent Üniversitesi Tıp ve Diş Hekimliği Fakülteleri Dönem 1 ve 2 Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Empati Ölçeği Skorlarının Değerlendirilmesi*

Evaluation of the Intercultural Sensitivity and Empathy Quotient Scale Scores of Term 1 and 2 Students of Baskent University Faculty of Medicine and Dentistry

Rıfat Vedat YILDIRIM^a, Tuğçe ŞENÇELİKEL^b

Özet: Kültürel duyarlılık, hastalarla etkileşimde bulunurken kültürel bilgileri kullanma ve tartışmalar ve tedavi önerileri sırasında kültürü göz önünde bulundurma isteğini ayrıca hastaların değerlerini, inançlarını ve tutumlarını anlama ve bunlara saygı göstermeyi içerir. Sağlık hizmeti sunucularının hastalarının kültürleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve sağlıkta kültürün önemine duyarlı olmaları gerekmektedir. Empati, bir insanın kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak onun duygu durumunu, düşünce yapısını anlaması olarak tanımlanır. Buna göre çalışmanın amacı Başkent Üniversitesi Tıp ve Diş Hekimliği Fakülteleri Dönem 1 ve 2 öğrencilerine kültürlerarası duyarlılık ve empati skorlarını değerlendirmektir. **Yöntem ve Gereçler:** Bu çalışmada Başkent Üniversitesi Tıp ve Diş Hekimliği Fakülteleri Dönem 1 ve 2 öğrencilerine kültürlerarası duyarlılık düzeylerini ölçmek için, Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilen Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ) ile Baron-Cohen ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş empatiyi ölçen bir öz bildirim ölçeği (EÖ) kullanılmıştır. Başkent Üniversitesi Tıp (T) ve Diş Hekimliği (D) Fakültesi Dönem 2 öğrencilerinin KDÖ ve EÖ skorları Dönem 1 öğrencilerine göre daha fazla olması beklenmektedir. Gerekçesi ise Dönem 2 öğrencilerinin bir önceki yıl Tıp Etiği dersi almış olmalarıdır. **Bulgular:** Dönem 1 ve dönem 2 öğrencileri arasında KDÖ ve EÖ skorları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. KDÖ toplam skoru ile EÖ skoru arasında bir korelasyon bulunmamıştır. Hem dönem 1 hem de dönem 2 öğrencilerinde kadınların empati ölçeği skorlarının erkeklerden fazladır ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. **Tartışma ve Sonuç:** Dönem 1 ve dönem 2 öğrencileri arasında KDÖ ve EÖ skorları arasında anlamlı bir fark bulunmadığından bulguları birinci hipotezimizi desteklememektedir. KDÖ toplam skoru ile EÖ skoru arasında bir korelasyon bulunmadığından ikinci hipotezimiz de desteklenmemektedir. Dönem 1 ve dönem 2 öğrencilerinde kadınların empati ölçeği skorlarının erkeklerden fazla olduğu ve bu farkın da anlamlı olduğundan üçüncü hipotez, sadece EÖ bakımından desteklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürler arası duyarlılık, empati, etik

--

Abstract: Cultural sensitivity includes the willingness to use cultural information while interacting with patients and to consider culture during discussions and treatment recommendations, as well as understanding and respecting the values, beliefs, and attitudes of patients. Health care providers need to be aware of the cul-

*Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi XXI. Öğrenci Sempozyumu Çalışma Grupları Sunumları (22-24 Mayıs 2019) dahilinde sunulmuştur

^aDr. Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı ✉ ryildirim77@gmail.com

^bUzm., Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyoistatistik Anabilim Dalı

Gönderim Tarihi: 09.08.2019 • Kabul Tarihi: 10.07.2020

tures of their patients and be sensitive to the importance of culture in health. Empathy is defined as a person's understanding of his / her state of mind and thinking by putting himself in his place. Therefore, intercultural sensitivity and empathy level of the students of the Faculties of Medicine and Dentistry constitute one of the main topics of this research. Methods: In this study these two scales were used such as Intercultural Sensitivity Scale (ISS) developed by Chen and Starosta, and Empathy Quotient Scale (EQS) developed by Baron-Cohen et al. It is expected that the ISS and EQS scores of the Term 2 students of Faculty of Medicine (M) and Dentistry (D) will be higher than the students of Term 1. The reason is that the students of Term 2 have taken Medical Ethics in the previous year. Results: There is no significant difference between the students in term 1 and term 2 in ISS and EQS scores. There is no correlation between the total score of ISS and the EQS score. The EQS scores of women in both term 1 and term 2 students are higher than men and this difference is statistically significant. Discussion and Conclusion: Since there is no significant difference between the ISS and EQS scores between term 1 and term 2 students, these findings do not support our first hypothesis. Our second hypothesis is not supported, as there is no correlation between the ISS total score and the EQS score. Since the EQS scores of women in term 1 and term 2 students are higher than men and this difference was also significant, our third hypothesis is supported only in terms of EQS.

Keywords: Intercultural sensitivity, empathy, ethics

GİRİŞ VE GENEL BİLGİLER

Toplumları oluşturan bölüntüler içinde kültürel çeşitliliğin önem kazandığı ve bu öneme yapılan vurgunun da her geçen gün arttığı bir küresel dünyada yaşıyoruz. Bu kültürel çeşitlilik sadece yaşanılan yer bağlamında değil doğal olarak çalışma ortamında da karşımıza çıkmaktadır. İşçi-işveren ve hizmet sağlayıcı-hizmet alıcı bağlamlarında her iki tarafın da farklı kültürel köklerden gelmesi aradaki iletişim sürecini haliyle etkilemektedir. Kültürle ilgili kapsamlı ilk tanımlamalardan biri İngiliz Antropolog Tylor'a aittir. Tylor, kültürü 'kişinin, toplumun bir üyesi olarak kazandığı bilgi, inanç, sanat, hukuk, âdet, gelenek, alışkanlık ve yeteneklerin bütünü' şeklinde tanımlar (1). Her kültürde, insanlar mesajların şifrenmesi ve kodlarının çözülmesi için ortak bir sistem aracılığıyla birbirine bağlanır. Her kültür bunu kendi sözel ve sözel olmayan davranışlarıyla yapar ve kendi mesajlarını ifade etme ve yorumlama yoluna sahiptir (2). Hizmet-alıcısı ve hizmet-vericisi ya da sağlık sektöründe hasta-sağlık çalışanı bağlamından bakıldığında her iki tarafın farklı kültürel şifrelere ve şifre çözümlerle iletişim kurması karşılıklı anlaşmayı doğal olarak etkileyecektir. Karşılıklı kültürel farklılıkların taraflarca hoş görülmesi "kültürel duyarlılık" bağlamında atılan önemli bir adımdır. Bulduk ve ark. kültürel duyarlılığı, "kültürlerarası iletişim becerisinin bir parçasıdır ve "kültürlerarası farklılıkları anlamada, kabul etmede ve takdir etmede kendi motivasyonunu sağlamak için gerekli olan aktif istek" olarak tanımlanmaktadır" şeklinde tanımlamaktadır (3). Kültürel duyarlılık, hastalarla etkileşimde bulunurken kültürel bilgileri kullanma ve tartışmalar ve tedavi önerileri sırasında kültürü göz önünde bulundurma isteğini ayrıca başkalarının değerlerini, inançlarını ve tutumlarını anlama ve bunlara saygı göstermeyi içerir (4). Diğer kültürlerden gelen hastalarla çalışırken, sağlık hizmeti sağlayıcıları bunu rutin işlerinin içindeyken öğrenebilirler, ancak bu insanların sağlığı ile uğraşırken tehlikeli olabilir ve yanlış tanılama ve hastanın kendi inançlarını ihlal etme gibi yanlış anlaşılmalara ve yüksek maliyetli hatalara yol açabilir. Sonuç olarak, sağlık hizmeti sunucularının hastalarının kültürleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve sağlıkta kültürün önemine duyarlı olmaları gerekmektedir.

Başkent Üniversitesi Tıp ve Dış Hekimliği Fakülteleri'nin Tıp Etiği adı altında verilen derslerde hem özerkliğe saygı ilkesi hem de adalet ilkesi konuları içinde insanların farklı özelliklerine (yaş, cinsiyet, cinsel yönelim, ırk, kültürel farklılıklar) saygı duyulması ile ilgili farkındalık yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle Tıp ve

Diş Hekimliği Fakülteleri öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılığı bu araştırmanın ana konularından birini oluşturmaktadır. Empati, bir insanın kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak onun duygu durumunu, düşünce yapısını anlaması olarak tanımlanır. Empati, çalışmanın konusu olan kültürlerarası farklılıkları anlama, saygı gösterme, kendini farklı kültürden gelen insanların yerine koyma durumları için özellikle sağlık hizmeti sağlayıcılarının sahip olması istenen bir özelliktir. Bu noktadan yola çıkılarak söz konusu öğrenci grubunun kültürlerarası duyarlılık ölçeği ile empati ölçeği skorları arasındaki bağlantının incelenmesi çalışmanın öncelikli hedefidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma Başkent Üniversitesi Tıp ve Sağlık Bilimleri Araştırma Kurulu tarafından onaylanmış (Proje no: KA19/39) ve Başkent Üniversitesi Araştırma Fonunca desteklenmiştir.

Başkent Üniversitesi Tıp ve Diş Hekimliği Fakülteleri Dönem 1 ve 2 öğrencilerine kültürlerarası duyarlılık ve empati ölçekleri uygulanmıştır. Kültürlerarası duyarlılık düzeylerini ölçmek için, Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilen 23 maddelik 5'li Likert tipi Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ) kullanılmıştır (5). Ölçeğin, kültürlerarası etkileşime katılım (1, 11, 13, 21, 22, 23, 24. maddeler); kültürel farklılıklara saygı duyma (2, 7, 8, 16, 18, 20. maddeler); kültürlerarası etkileşimde özgüven (3, 4, 5, 6, 10. maddeler); kültürlerarası etkileşimden zevk alma (9, 12, 15. maddeler); kültürlerarası etkileşime özen gösterme (14, 17, 19. maddeler) olmak üzere toplam 5 alt kategorisi bulunmaktadır. 2, 4, 7, 9, 12, 15, 18, 20 ve 22. maddeler ters çevrilerek puanlanmaktadır.

Empati ölçeği (EÖ) olarak da Bora ve Baysan'ın Türkçe geçerlilik ve güvenilirliğini ortaya koyduğu Baron-Cohen ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş empatiyi ölçen 40 soru ve çeldirici özellikte 20 soruyu içeren bir öz bildirim ölçeği kullanılmıştır (6). Çalışma 20.02.2019 tarihinde etik kurul onayı almış ve veri toplama işlemi Mart-Nisan 2019 tarihleri arasında gerçekleşmiştir.

Biyoistatistik Yöntem

Çalışmada tanımlayıcı istatistik olarak sayısal değişkenler için varsayımlara bağlı olarak ortalama \pm standart sapma ya da medyan (minimum-maksimum); kategorik değişkenler için frekans (n) ve yüzde (%) verilmiştir. Etik dersi alan ve almayan gruplar arasında ve cinsiyet grupları (etik dersi alan ve almayan ayrı ayrı değerlendirilmiştir) arasında ölçek puanları açısından anlamlı farklılık olup olmadığı parametrik test varsayımları sağlanıyor ise "Student t test", sağlanmıyorsa "Mann-Whitney U testi" ile analiz edilmiştir. Ölçekler arası ilişkiler varsayımlara bağlı olarak "Pearson korelasyon katsayısının önemlilik testi" ile ya da "Spearman korelasyon katsayısının önemlilik testi" ile incelenmiştir. Tüm analizlerde I. Tıp hata olasılığı 0,05 olarak belirlenmiştir. Analizlerin tamamı IBM SPSS V25 programı kullanılarak yapılmıştır.

Amaç

Çalışmanın amacı, Başkent Üniversitesi Tıp ve Diş Hekimliği Fakülteleri Dönem 1 ve 2 öğrencilerine kültürlerarası duyarlılık ve empati skorlarını değerlendirmektir.

Hipotez

Başkent Üniversitesi Tıp (T) ve Diş Hekimliği (D) Fakültesi Dönem 2 öğrencilerinin KDÖ ve EÖ skorları Dönem 1 öğrencilerine göre daha fazla olması beklenmektedir (T2 ile T1 arasında ve D2 ile D1 arasında skorlar arasında anlamlı fark olması beklenmektedir). Gerekçesi ise Dönem 2 öğrencilerinin bir önceki yıl Tıp Etiği dersi almış olmalarıdır.

Öğrencilerin EÖ skoru ile KDÖ skorları arasında pozitif korelasyon bulunması beklenmektedir.

Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre KDÖ ve EÖ skorları daha yüksek olması beklenmektedir.

T2 ile D2 ve T1 ile D1 arasında ise fark bulunmaması beklenmektedir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Biyoistatistik ön değerlendirmeye göre çalışmaya her dönemden 51 öğrenci olmak üzere toplam 102 öğrenci alınması planlanmıştır. Ancak çalışmaya dönem 1'den 48 ve dönem 2'den 51 öğrencinin verisi dâhil edilmiştir. Eksik veri içeren ölçekler değerlendirilmeye dahil edilmemiştir. Çalışmanın bir diğer kısıtlılığı da katılımcıların sadece Başkent Üniversitesi öğrencilerinden oluşması ve homojen bir gruba ölçeklerin uygulanmış olmasıdır.

BULGULAR

Demografik Bulgular:

Çalışmaya katılan öğrencilerin demografik bulguları tabloda gösterilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Katılımcıların demografik bulguları

<i>Katılımcıların okudukları bölüme göre dağılımları</i>			
Bölüm		Frekans	(%) Oran
Tıp Fakültesi		56	56,60
Dış Hekimliği Fakültesi		43	43,40
Toplam		99	100,00
<i>Katılımcıların okudukları döneme ve cinsiyete göre dağılımları</i>			
Dönem		Frekans	(%) Oran
Dönem 1	Erkek	18	37,50
	Kadın	30	62,50
	Toplam	48	100,00
Dönem 2	Erkek	18	35,29
	Kadın	33	64,71
	Toplam	51	100,00
<i>Katılımcıların mezun oldukları lise tipine göre oranları</i>			
Lise Tipi		Frekans	(%) Oran
Anadolu/Fen/Süper		93	93,93
Genel Lise		4	4,04
Meslek Lisesi		2	2,03
Toplam		99	100,00
<i>Katılımcıların ebeveynlerinin çalışma durumu</i>			
Çalışma Durumu		(%) Anne	(%) Baba
Çalışıyor		69,70	87,90
Çalışmıyor		30,30	12,10
<i>Katılımcıların Ankara'da kaldıkları yere göre oranları</i>			
Kalınan Yer		Frekans	(%) Oran
Evde, aileyle		58	58,6
Evde, arkadaş/kardeş ile		11	11,1
Evde, yalnız		9	9,1
Evde, akrabalar ile		1	1,0

Yurtta	20	20,2		
Toplam	99	100,0		
Katılımcıların ebeveynlerinin eğitim durumu				
	Anne	Baba		
Eğitim Durumu	Frekans	(%) Oran	Frekans	(%) Oran
Okuryazar	1	1,00	1	1,00
İlkokul	1	1,00	1	1,00
Ortaokul	5	5,10	3	3,00
Lise	12	12,10	10	10,10
Üniversite ve üstü	80	80,80	84	84,80
Toplam	99	100,00	99	100,00

Empati Ölçeği Bakımından Bulgular:

Tablo 2: Katılımcıların empati skoru ortalamalarının dönemlere göre durumu

	Dönem	N	Ortalama	Std. Sapma
Empati Skoru	Dönem 1	48	42,6250	8,43404
	Dönem 2	47	45,5319	10,91240
p	0,060			

Empati ölçeği skorları ile ilgili bulgular normal dağılım göstermiştir ve skorlamaların döneme göre yani etik dersi alıp almama durumuna göre sonuçları tablodaki gibidir (Tablo 2). EÖ skoru bakımından dönemler arasında $p>0,050$ (0,060) olduğundan bölümler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların cinsiyete göre empati skorları

Dönem		N	Ortalama	Std. Sapma
Dönem 1	Erkek	18	39,3889	8,06327
	Kadın	30	44,5667	7,84190
	p	0,038		
Dönem 2	Erkek	17	39,2941	9,53785
	Kadın	30	49,0667	10,14697
	p	0,002		

Cinsiyet açısından EÖ skoruna bakıldığında sonuçlar tabloda görülmektedir (Tablo.3).

Cinsiyet açısından dönemler arasında EÖ skorlarına bakıldığında, her iki dönemde de cinsiyet faktörüne göre $p<0,050$ olduğundan anlamlı bir fark mevcuttur.

Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Bakımından Bulgular:

Ölçeğin, kültürlerarası etkileşime katılım, kültürel farklılıklara saygı duyma, kültürlerarası etkileşimde özgüven, kültürlerarası etkileşimden zevk alma, kültürlerarası etkileşime özen gösterme olmak üzere toplam beş alt kategorisi bulunmaktadır. Ölçeğin uygulamasından elde edilen bulgulara göre bu kategorilerden kültürlerarası etkileşime katılım boyutuna ait skorlar normal dağılım göstermiş olup diğerleri normal dağılım varsayımını sağlamamıştır. Bundan dolayı kültürlerarası etkileşime katılım kategorisine ait bulgular ortalama ve standart sapma şeklinde, diğer kategorilere ait bulgular ise medyan(minimum-maksimum) şeklinde verilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4: Katılımcıların Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği bakımından bulguları

Kategori	Dönem	N	Ortalama	Std. Sapma	
Kültürlerarası etkileşime katılım	Dönem 1	47	20,5532	1,55771	
	Dönem 2	51	20,2549	1,89571	
	p	0,399			
Kategori	Dönem	N	Medyan	.Min	.Maks
Kültürel farklılıklara saygı duyma	Dönem 1	47	25,00	14,00	29,00
	Dönem 2	51	24,00	14,00	27,00
	p	0,843			
Kültürlerarası etkileşimde özgüven	Dönem 1	48	16,00	9,00	21,00
	Dönem 2	51	16,00	12,00	20,00
	p	0,920			
Kültürlerarası etkileşimden zevk alma	Dönem 1	47	12,00	4,00	15,00
	Dönem 2	51	12,00	6,00	15,00
	p	0,695			
Kültürlerarası etkileşime özen gösterme	Dönem 1	47	10,00	3,00	13,00
	Dönem 2	51	11,00	6,00	15,00
	p	0,457			
Kültürlerarası duyarlılık toplam skoru	Dönem 1	47	83,00	52,00	92,00
	Dönem 2	51	82,00	73,00	94,00
	p	0,615			

KDÖ'nün tüm alt kategorilerinin skorlarının ve toplam skorun bulguları değerlendirildiğinde, $p > 0,05$ olduğundan dönem 1 ve dönem 2 öğrencileri arasında (bölüm ayırt etmeksizin) anlamlı bir fark mevcut değildir (Tablo 4).

Tablo 5: Katılımcıların cinsiyetine göre Kültürlerarası etkileşime katılım kategorisi skorları

Kategori	Dönem		N	Ortalama	Std. Sapma
Kültürlerarası etkileşime katılım	Dönem 1	Erkek	17	20,2941	1,68689
		Kadın	30	20,7000	1,48904
		p	0,397		
	Dönem 2	Erkek	18	20,8333	2,17607
		Kadın	33	19,9394	1,67592
		p	0,108		

Cinsiyet açısından KDÖ skorları değerlendirildiğinde *kültürlerarası etkileşime katılım* kategorisine ait bulgular normal dağılım gösterdiğinden bulgular tablodaki gibidir (Tablo 5).

Tablodaki bulgulara bakıldığında *kültürlerarası etkileşime katılım* kategorisi bakımından hem dönem 1 hem de dönem 2 öğrencilerinde cinsiyetler arasında anlamlı bir fark mevcut değildir.

KDÖ'nün diğer kategorilerinde cinsiyet açısından bulgular normal dağılım göstermediği için bulgular tabloda medyan(min-maks) biçiminde verilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6: KDÖ'nün diğer kategorilerinde cinsiyet açısından bulgular

Kategori	Dönem		N	Medyan	Min.	Maks.
Kültürel farklılıklara saygı duyma	Dönem 1	Erkek	17	25,00	14,00	26,00
		Kadın	30	25,00	17,00	29,00
		p	0,567			
	Dönem 2	Erkek	18	25,00	14,00	27,00
		Kadın	33	24,00	21,00	27,00
		p	0,889			
Kültürlerarası etkileşimde özgüven	Dönem 1	Erkek	18	16,00	9,00	21,00
		Kadın	30	15,00	12,00	17,00
		p	0,449			
	Dönem 2	Erkek	18	16,00	13,00	20,00
		Kadın	33	15,00	12,00	19,00
		p	0,273			
Kültürlerarası etkileşimden zevk alma	Dönem 1	Erkek	17	12,00	4,00	15,00
		Kadın	30	12,00	8,00	15,00
		p	0,762			
	Dönem 2	Erkek	18	11,50	7,00	15,00
		Kadın	33	12,00	6,00	15,00
		p	0,380			
Kültürlerarası etkileşime özen gösterme	Dönem 1	Erkek	17	10,00	7,00	13,00
		Kadın	30	10,50	3,00	13,00
		p	0,743			
	Dönem 2	Erkek	18	11,00	10,00	15,00
		Kadın	33	10,00	6,00	15,00
		p	0,007			

Tabloda da görüldüğü gibi sadece *kültürlerarası etkileşime özen gösterme* kategorisinde dönem 2 öğrencileri arasında cinsiyet bakımından anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Fakülterele Göre Bulgular:

Çalışmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülterele (Tıp Fakültesi ve Diş Hekimliği Fakültesi) göre KDÖ ve EÖ skorları tabloda verilmiştir (Tablo 7). Aynı ayrı fakülteler değerlendirildiğinde dönem 1 ve 2 grupları arasında ne Tıp Fakültesinde ne de Diş Hekimliği Fakültesinde incelenen tüm ölçek puanları açısından anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 7: Katılımcıların öğrenim gördükleri fakülterlere göre bulgular

Kategori	Fakülte	Dönem	N	Medyan
Kültürlerarası etkileşime katılım	Tıp	Dönem 1	26	21,00
		Dönem 2	30	20,50
		Toplam	56	21,00
		p	0,227	
	Diş Hekimliği	Dönem 1	21	20,00
		Dönem 2	21	20,00
		Toplam	42	20,00
		p	0,721	
Kültürel farklılıklara saygı duyma	Tıp	Dönem 1	26	25,00
		Dönem 2	30	25,00
		Toplam	56	25,00
		p	0,861	
	Diş Hekimliği	Dönem 1	21	24,00
		Dönem 2	21	24,00
		Toplam	42	24,00
		p	0,761	
Kültürlerarası etkileşimde özgüven	Tıp	Dönem 1	26	15,50
		Dönem 2	30	15,50
		Toplam	56	25,00
		p	0,886	
	Diş Hekimliği	Dönem 1	22	16,00
		Dönem 2	21	16,00
		Toplam	43	16,00
		p	0,654	
Kültürlerarası etkileşimden zevk alma	Tıp	Dönem 1	26	12,00
		Dönem 2	30	13,00
		Toplam	56	15,50
		p	0,192	
	Diş Hekimliği	Dönem 1	21	12,00
		Dönem 2	21	11,00
		Toplam	43	16,00
		p	0,057	
Kültürlerarası etkileşime özen gösterme	Tıp	Dönem 1	26	10,00
		Dönem 2	30	11,00
		Toplam	56	10,00
		p	0,274	
	Diş Hekimliği	Dönem 1	21	11,00
		Dönem 2	21	11,00
		Toplam	42	11,00
		p	0,877	
Kültürler arası duyarlılık toplam skoru	Tıp	Dönem 1	26	84,00
		Dönem 2	30	83,00
		Toplam	56	83,00
		p	0,954	
	Diş Hekimliği	Dönem 1	21	82,00
		Dönem 2	21	81,00
		Toplam	42	81,50
		p	0,391	
Empati Skoru	Tıp	Dönem 1	26	43,50
		Dönem 2	26	50,00
		Toplam	52	44,00
		p	0,184	
	Diş Hekimliği	Dönem 1	22	40,00
		Dönem 2	21	45,00
		Toplam	43	44,00
		p	0,618	

Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği ile Empati Ölçeği Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular:

KDÖ ile EÖ skorları arasındaki korelasyon olup olmadığı incelendiğinde tablodaki bulgular elde edilmiştir (Tablo 8). Sig değeri (p) 0,05'ten büyükse H_0 kabul değişkenler arasında doğrusal bir ilişki yoktur; 0,05'ten küçük ise değişkenler arasındaki ilişki doğrusaldır ve derecesi korelasyon yazan satırda belirtilmiştir. Dönem 1 ve dönem 2 öğrencileri bölümlere bakılmaksızın ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Tablo 8: Kültürlerarası duyarlılık ölçeği ile empati ölçeği arasındaki ilişkiye dair bulgular

Kategori	Dönem	N	p	Korelasyon
Kültürlerarası etkileşime katılım	Dönem 1	47	0,474	0,107
	Dönem 2	47	0,126	-0,226
Kültürel farklılıklara saygı duyma	Dönem 1	47	0,965	0,007
	Dönem 2	47	0,089	0,251
Kültürlerarası etkileşimde özgüven	Dönem 1	47	0,184	-0,195
	Dönem 2	47	0,027	-0,323
Kültürlerarası etkileşimden zevk alma	Dönem 1	47	0,172	0,202
	Dönem 2	47	0,015	0,352
Kültürlerarası etkileşime özen gösterme	Dönem 1	47	0,337	0,143
	Dönem 2	47	0,869	-0,025
Kültürlerarası duyarlılık (Toplam skor)	Dönem 1	47	0,703	0,057
	Dönem 2	47	0,568	0,085

Tablodaki bulgularda da görüldüğü üzere dönem 1 öğrencileri arasında KDÖ kategorileri ile EÖ skoru arasında doğrudan bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$) (Tablo 8). Bununla birlikte dönem 2 öğrencilerine bakıldığında kültürlerarası duyarlılık ölçeğinin sadece *kültürlerarası etkileşimde özgüven* ve *kültürlerarası etkileşimden zevk alma* kategorilerinde EÖ skoru ile doğrudan bir ilişki mevcuttur. Ancak *kültürlerarası etkileşimde özgüven* ile EÖ skoru arasındaki korelasyon negatif (biri artarken diğeri azalmakta), *kültürlerarası etkileşimden zevk alma* ile EÖ skoru arasındaki korelasyon pozitifdir (biri artarken diğeri de artmakta). Bununla birlikte korelasyon katsayılarına bakıldığında da her iki ilişkinin de düşük olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA

Araştırma dahilinde Tıp ve Diş Hekimliği Fakülteleri dönem 1 ve 2 öğrencilerine kültürlerarası duyarlılık ve empati ölçekleri uygulanmıştır.

EÖ'nün Türkçe geçerlilik ve güvenilirliğini yapan Bora ve Baysan, katılımcıların ortalama empati skorunu $43,85\pm 10,97$ olarak saptamıştır (6). Ölçekten alınabilen toplam puan 0 ile 80 arasında değişmektedir. Bizim çalışmamızda ise katılımcıların ortalama empati skoru dönem 1 öğrencilerinde $42,6250\pm 8,434$; dönem 2 öğrencilerinde ise $45,5319\pm 10,912$ 'dir. Bu sonuçlar birbiriyle uyumludur.

KDÖ'nün Türkçe geçerlilik ve güvenilirliğini yapan Üstün, çalışmasını farklı branşlarda öğretmen adayları üzerinde yapmıştır (5). Ölçekten alınabilecek en düşük toplam puan 24, en yüksek toplam puan 120'dir. Ölçekten alınan toplam puanın artması kültürlerarası duyarlılık düzeyinin arttığını göstermektedir (7). Bununla birlikte aynı ölçeği kullanarak benzer bir çalışmayı, hemşirelik öğrencileri üzerinde Çetişli ve ark. yapmıştır (7). Buna göre Üstün'ün ve Çetişli'nin elde ettiği kültürlerarası duyarlılık ölçeği bulguları ile bizim çalışmamızda elde ettiğimiz bulguların karşılaştırılması tabloda gösterilmiştir (Tablo 9).

Tabloda görüldüğü üzere hekim adaylarının KDÖ toplam skorları öğretmen adaylarından düşük, hemşire adaylarından yüksektir. Bizim çalışmamızda toplam skor puanları normal dağılım göstermediğinden standart sapma değeri verilememiştir. Bununla birlikte Üstün'ün çalışmasında öğretmen adayları arasında skorlar arasındaki fark anlamlı iken Çetişli ve ark.'nın çalışmasından hemşire adayları ve bizim çalışmamızda hekim adayları arasında anlamlı bir fark mevcut değildir.

Üstün'ün çalışmasında öğretmen adaylarının bölümlere göre KDÖ'nün kategorilerinin skorları karşılaştırılmamıştır. Çetişli ve ark.'nın çalışmasında ve bizim çalışmamızda KDÖ'nün kategorilerinin skorlarının karşılaştırılması tabloda gösterilmiştir (7) (Tablo 10):

Tablolarda görüldüğü üzere her iki çalışmada *kültürler arası etkileşimde özgüven ile kültürler arası etkileşime özen gösterme* kategorilerindeki bulgular birbirine daha benzerdir. Diğer kategoriler ile ilgili veriler iki çalışmada birbirinden fark göstermektedir. Ancak her iki çalışmada da tüm kategorilerde sınıflar arasında anlamlı bir fark mevcut değildir.

Çetişli ve ark.'nın çalışmasında farklı bir empati ölçeği kullanılmış olduğunu görüyoruz. Bununla birlikte söz konusu çalışmada KDÖ toplam skoru ile EÖ arasındaki korelasyona bakıldığında sadece 4. Sınıf hemşirelik öğrencilerinde $p < 0,05$ olduğunu ve korelasyonun mevcut olduğu görülmektedir (7). Bizim çalışmamızda ise empati ölçeği ile kültürlerarası duyarlılık ölçeği toplam skoru arasında korelasyon bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Çetişli ve ark. çalışmasında KDÖ kategorileri ile EÖ skoru arasındaki korelasyonu değerlendirilmemiştir (7).

Tablo 9: Kültürlerarası duyarlılık ölçeği toplam skoru bulgularının diğer çalışmalar ile karşılaştırılması

	Adaylar	Bölümler/Sınıflar	N	Skor	Std.
Kültürler arası duyarlılık	Öğretmen adaylarının bulguları	Sınıf Öğrt.	128	89,04	9,35
		İngilizce Öğrt.	107	94,49	8,92
		Sosyal Bilgiler Öğrt.	90	88,82	10,01
		Din Kültürü Öğrt.	89	91,87	8,13
		p	0,05		
	Hemşire adaylarının bulguları	1. Sınıf Öğrencileri	109	78,42	8,82
		4. Sınıf Öğrencileri	86	78,61	5,33
		p	0,703		
	Hekim adaylarının bulguları	Dönem 1	47	83,00	
		Dönem 2	51	82,00	
		p	0,615		

Tablo 10: Kültürlerarası duyarlılık ölçeği alt kategorilerine ait bulguların diğer çalışma ile karşılaştırılması

	Adaylar	Bölümler	N	Skor
Kültürler arası etkileşime katılım	Hemşire adaylarının bulguları	1. Sınıf Öğrencileri	109	25,73±3,98
		4. Sınıf Öğrencileri	86	26,22±2,44
		p	0,829	
	Hekim adaylarının bulguları	Dönem 1	56	20,5532±1,55771
		Dönem 2	42	20,2549±1,89571
		p	0,399	
Kültürel farklılıklara saygı duyma	Hemşire adaylarının bulguları	1. Sınıf Öğrencileri	109	17,03±2,87
		4. Sınıf Öğrencileri	86	17,12±3,26
		p	0,902	
	Hekim adaylarının bulguları	Dönem 1	56	25,00(14,00-29,00)
		Dönem 2	42	24,00(14,00-27,00)
		p	0,843	
Kültürler arası etkileşimde özgüven	Hemşire adaylarının bulguları	1. Sınıf Öğrencileri	109	16,74±2,83
		4. Sınıf Öğrencileri	86	16,46±1,84
		p	0,462	
	Hekim adaylarının bulguları	Dönem 1	56	16,00(9,00-21,00)
		Dönem 2	42	16,00(12,00-20,00)
		p	0,920	
Kültürler arası etkileşimden zevk alma	Hemşire adaylarının bulguları	1. Sınıf Öğrencileri	109	7,30±2,82
		4. Sınıf Öğrencileri	86	7,38±2,02
		p	0,453	
	Hekim adaylarının bulguları	Dönem 1	56	12,00(4,00-15,00)
		Dönem 2	42	12,00(6,00-15,00)
		p	0,695	
Kültürler arası etkileşime özen gösterme	Hemşire adaylarının bulguları	1. Sınıf Öğrencileri	109	11,60±2,21
		4. Sınıf Öğrencileri	86	11,41±1,47
		p	0,267	
	Hekim adaylarının bulguları	Dönem 1	56	10,00(3,00-13,00)
		Dönem 2	42	11,00(6,00-15,00)
		p	0,457	

SONUÇ

Çalışmamızın ilk hipotezi Başkent Üniversitesi Tıp (T) ve Diş Hekimliği (D) Fakültesi Dönem 2 öğrencilerinin KDÖ ve EÖ skorları dönem 1 öğrencilerine göre daha fazla olması beklenmektedir (T2 ile T1 arasında ve D2 ile D1 arasında skorlar arasında anlamlı fark olması beklenmektedir) biçimindeydi. Bulgular değerlendirildiğinde dönem 1 ve dönem 2 öğrencileri arasında KDÖ ve EÖ skorları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir. Yani çalışmamızın bulguları birinci hipotezimizi desteklememektedir. Bu hipotezin gerekçesi dönem 2 öğrencilerinin bir önceki yıl Tıp Etiği dersi almış olmaları ve dersin her iki ölçek skorları arasında anlamlı bir fark oluşturabileceği yönündeydi. Ancak Tıp Fakültesi dönem 1 öğrencilerine Klinikte Erken Gözlemler dersinde (Tıp Etiği dersinden önce) film gösterimleri sırasında tıp etiği ile ilgili bilgilerin verilmiş

olması bu sonucu etkilemiş olabilir. Fakat Diş Hekimliği Fakültesi öğrencilerine Tıp Etiği dersi öncesinde etikle ilgili herhangi bir bilgilendirme (film gösterimleri gibi) yapılmadığı halde Tıp ve Diş Hekimliği Fakültesi dönem 1 öğrencilerinin ölçek skorları arasında da anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Çalışmamızın ikinci hipotezi ise öğrencilerin EÖ skoru ile KDÖ skorları arasında pozitif korelasyon bulunması beklenmektedir, biçimindeydi. Yine bulgulara bakıldığında KDÖ toplam skoru ile EÖ skoru arasında bir korelasyon bulunmamıştır. KDÖ'nün kategorilerine bakıldığında da sadece dönem 2 öğrencilerinde yalnızca *kültürlerarası etkileşimde özgüven* ve *kültürlerarası etkileşimden zevk alma* kategorilerinde empati skoru ile doğrudan bir ilişki mevcut olduğu görülmektedir. Ancak bunlardan *kültürlerarası etkileşimden zevk alma* kategorisi skoru ile EÖ skoru arasında pozitif bir korelasyon mevcuttur. Bu bulgulardan yola çıkarak ikinci hipotezimizin de desteklenmediğini söyleyebiliriz.

Çalışmamızın üçüncü hipotezi de kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre KDÖ ve EÖ skorlarının daha yüksek olması beklenmektedir, biçimindeydi. Bulgulara bakıldığında hem dönem 1 hem de dönem 2 öğrencilerinde kadınların empati ölçeği skorlarının erkeklerden fazla olduğu ve bu farkın da anlamlı olduğu görülmektedir. KDÖ ve kategorilerine bakıldığında ise sadece dönem 2 öğrencileri arasında *kültürlerarası etkileşime özen gösterme* kategorisinde erkeklerin skorlarının kadınlardan fazla olduğu ve bu farkın da istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak üçüncü hipotezimizin sadece EÖ bakımından desteklendiği görülmektedir.

TEŞEKKÜR

Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Dönem II öğrencilerinden Cansu ADIGÜZEL, Melih Can GÜNEŞ, Tuna GÜRELİK, Ayşe Görkem KILIÇ ve Zehra ÖZCAN'a katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Haviland WA. Kültürel Antropoloji. Çev. Sarıoğlu İ. D. E. İstanbul: Kaknüs Yayınları; 2008.
2. Kim YY. Communication and cross-cultural adaptation: an integrative theory. Philadelphia: Multilingual Matters; 1988.
3. Bulduk S. ve ark. Kültürlerarası Duyarlılık ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Bir Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Örneği. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2017;7(2):73-77.
4. Brislin R. Understanding culture's influence on behavior. Orlando, FL: Harcourt Brace; 1993.
5. Üstün E. Öğretmen Adaylarının Kültürlerarası Duyarlılık ve Etnikmerkezcilik Düzeylerini Etkileyen Etmenler. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. 2011.
6. Bora E, Baysan L. Empati Ölçeği-Türkçe Formunun Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Özellikleri. Klinik Psikofarmakoloji Bülteni. 2009;19:39-47.
7. Çetişli N. ve ark. Hemşirelik Öğrencilerinin Empati Düzeylerine Göre Kültürlerarası Duyarlılıkları. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2016;1(1):27-33.